

עופות - מן הרקק נבראו (עירובין כח ע"א) בריאתנות או אבולוציה

מאת ניסן יואלי

התלמוד במסכת ערובין¹ דן בכספי מעשר שני, ואלו מאכלים ניתן לקנות בכסף זה. הכלל הוא שהם צריכים להיות גידולי קרקע. אחת הדעות הפוסלת למשל דגים היא כי דגים אינם גידולי קרקע כי: "דגים - ממין איברו" הם נבראו מהמים. קודם היו מים ומהמים נבראו הדגים - מכאן שהדגים לא נבראו "יש מאין". באותה סוגיא נדונה גם השאלה לגבי העופות: "עופות - מן הרקק נבראו". ומשמע מכאן שמהרקק שהוא תערובת מים ועפר נבראו העופות ושוב לא "יש מאין", או בלשון מדעני ימינו מהזוחלים החיים על גבול הים והיבשה התפתחו העופות. וכן במסכת חולין²: "אמר רב שמואל קפוטקאה: תדע שהרי עופות יש להן קשקשת ברגליהם כדגים" כלומר נשארו אצלם סימנים מאבות אבותיהם הדגיים (שמהם התפתחו לעופות). וכן מתרץ רב שמואל קפוטקאה סתירות בין הפסוקים: "כתוב אחד אומר: 'ויאמר א-להים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף' - אלמא ממין איברו! וכתוב: 'ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים' - אלמא מארעא איברו! אמר...: מן הרקק נבראו".³

המהרש"א⁴ מציין⁵:

"יראה לפי דעת החוקרים שכל יסוד היותר רחוק מן הגלגל הוא יותר גשמי וחומרי, והארץ יסוד תחתון - יותר גשמי מיסוד המים שעליו, ולכן הבהמה אשר נפשה מהאדמה מחומר הגס, יצטרך לזכך ולהעלות חומרה לאכילת נפש אדם שהוא נברא ג"כ מחומר הגס מהאדמה - ובב' סימנים שנשחטו יזדכך חומר הבהמה... אבל הדגים אשר בריאתן מהמים מחומר היותר דק מתעלה בנפש האדם מאכילתן כמו שהן באסיפות בעלמא, ולזה העופות שנבראו מרקק צריך זיכור בסימן אחד קצת."

הנה לפי דעת המהרש"א, קיימת התפתחות בבריאה וככל שהיא יותר מפותחת היא יותר רחוקה ממקורה ולכן היא צריכה עילוי גדול יותר בהכשרתה לאכילת האדם. ומצאנו איך התורה מביעה בהלכותיה את עובדת ההתפתחות הקיימת בעולם, בה ככל שהיצור מפותח יותר כן הוא רחוק יותר ממקורו, וצריך הוא עילוי רב יותר בכדי להזדכך עד שהיהודי יוכל להטמיע אותו באיבריו, להעלותו מדרגת בע"ח לדרגת האדם המדבר דברי תורה, תפילה ושבח לקב"ה - למי שאמר והיה העולם.

¹ כז - כח.

² חולין כז:

³ וזו עוד דוגמא מיני רבות שדרוין לא חידש שיש התפתחות בעולם, כבר חז"ל דברו על כך, היה להם ברור שהעולם הוא עולם מתפתח דבר מתוך דבר בניגוד לתפיסה האריסטוטלית שהעולם קבוע. לכן, כל הפולמוס שעורר דרווין ב"תאוריה" שלו אולי זעזעה את העולם הלא היהודי אולם בשום פנים לא היוותה חידוש לחכמי ישראל. ההבדל בינו התאוריה שלו לתורה היא שהוא טוען שהתהליך אקראי ואילו התורה אומרת כי רבש"ע אחראי לתהליך

בשנת 1956 נתפרסמו היומנים של דרווין. ביומניו כותב דרווין כי מטרת "תאוריית האבולוציה" (המבוססת על האקראיות, שעד היום טרם הוכחה) היא לסתור את האמונה. הרב אליהו רחמים זייני, בהרצאותיו מביא עובדה זו ומוסיף שזה דבר מוזר שחוקר טבע מטרתו היא לא לגלות אלא לסתור, לא לבנות אלא להרוס, הלזה קוראים מדע! ביומניו כותב דרווין כי רצה להקדיש את ספרו "התפתחות המינים" לקארל מרקס אולם זה האחרון ביקש ממנו להמנע מכך כי זה יפריע לו בהפצת "התורה המרקסיסטית - הקומוניזם" שהוא הגה..

⁴ רב ומפרש התלמוד בחידושו, (1631-1555 לספה"א).

⁵ בח"א לחולין שם.

ושמא נחשוב כי אמנם אותה התפתחות לה רומזים חז"ל היתה מהירה כל כך שכל כולה התרחשה בששה ימים "כפשוטן" של פסוקי בראשית, הנה כבר רבינו בחיי בפרושו לתורה⁷ מדבר על **מאות מיליוני שנים** וז"ל:

וע"ד הקבלה יוהי בנסוע הארון, פרשה זו רומזת על כל ימי עולם כי נרשמו בה שבעת אלפים כמו בפסוק ראשון, ודרשו רז"ל שיתא אלפי שני הוי עלמא וחד חריב... לכך הפרשה מסוימת בנויין בתחלה ובסוף לבאר כי ילך עד **היובל הגדול** שהוא **אלף דור** והיה העולם בטל ויחזור לתהו ובהו... ידוע כי ששת ספירות פעלו בששת ימי בראשית כל ספירה וספירה ביומה... וכן הענין בששת אלפים כי חזר חלילה והתחיל לפעול... והמשכיל יבין הפסוקים ההם כי **איני רשאי להרחיב בהם באור**. וא"כ יתחייב שיהיה כל המציאות כולו בטל ונעדר. ואחר **היובל** יתחדש המציאות כלו כי יחזרו העשר כבתחילה להתגלות מאין סוף ותחזור ההמשכה בעליונים ובשפלים מימי קדם, **וכן מיובל ליובל עד י"ח אלף יובלין**... וכן בפרק קמא דעבודה זרה איבעית רוכב על כרוב קל וסגי ועובר בי"ח אלף עולמות שלו... ואתה דע לך. והנה זה מן הדברים הנמנעים שאין לנו להרהר בהן, והוא שאמרו מה למעלה מה למטה מה לפנינו מה לאחור. והקב"ה ימחול לנו ויזכנו להמנות עם יראיו וחושבי שמו ויתן לנו מהלכים בין העומדים לפניו...

הנה רבינו בחיי מדבר של י"ח אלף יובלים שהם $(18 \times 1000 \times 50 = 900,000)$ תשע מאות אלף ימים בלוי"ז של הקב"ה. כל אחד מימיו של רבש"ע הם אלף שנים שלנו: "כי אֶלֶף שָׁנִים - בְּעֵינֶיךָ יוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר"⁸, כך שאותם 900,000 ימיו של רבש"ע הם 900,000,000 (תשע מאות מיליון) שנים - זמן בלתי נתפס, ע"י השכל האנושי - "והנה זה מן הדברים הנמנעים שאין לנו להרהר בהן". רבינו בחיי מרגיש שהוא אולי עבר את המידה במה שהוא מגלה בפרושו זה, וזאת בטרם עת, את אחד מסתרי התורה בקשר ל"גיל העולם", ומבקש שהקב"ה "ימחול לו ויזכהו להמנות עם יראיו וחושבי שמו ויתן לו מהלכים בין העומדים לפניו". כן הדבר מלמד אותנו, כי כאשר המדענים מדברים על גיל העולם - בן מיליארדי שנים (יש אומרים 16 מיליארד שנים ויש המסתפקים רק ב-13.5 מיליארד), אל לנו להיבהל מכך שהרי גם חכמי הקבלה - יודעי תורת הסוד, מדברים על מספרים אסטרונומיים שכאלו. כל ההבדל בין ה'מלומדים' השונים הוא כמה "אֶפְסִיס" מוסיפים מימין ל-1 ("יחידו" של עולם).

⁶ פרשן על התורה, תלמיד הרשב"א, חי בספרד ומת בשנת 1340 לספה"א.

⁷ רבינו בחיי במדבר י לה.

⁸ תהילים צ ד.